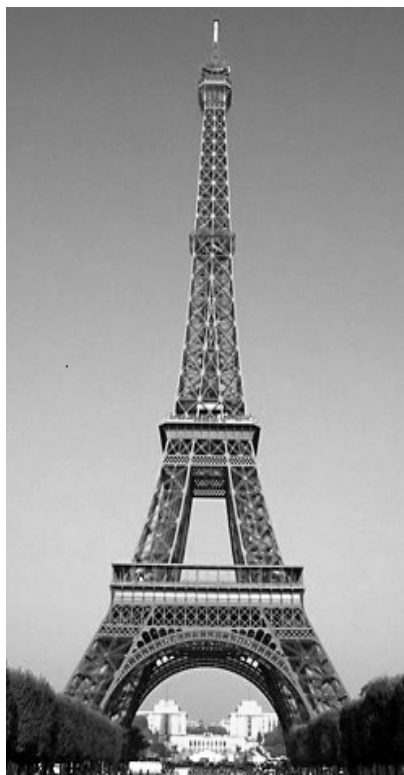

100 yari Ido 1907 - 2007

Ido-Saluto!

Editita dal Germana Ido-Societo
1/2007

100 yari Ido - vivez Ido!

Oktoebro 1907. La Komitato por la selekto di helplinguo internaciona deliberas en Paris. Louis Couturat, sekretario dil Komitato, prizentas la Ido-projekto koram la Komitato: do Ido naskas. Ed Ido ankore vivas.

Pro to aranjesas la 100esma Ido-aniversario en Paris. Ni apelas al Idisti ed amiki di Ido partoprenar ica Ido-renkontro, honorizar Ido-pioniri e festar kun saminteresati ek la tota mondo.

Termino: de 19esma til 28esma oktoebro 2007 en Paris.

Kara lektanti!

Recente ni recevis letro da sioro Gert Heintze. Inter altri il skribis: „En la somero 2006 me serchis la tombo di Johann Martin Schleyer. Me iris a la maxim granda tombeyo dil urbo Konstanz, qua trovesas apud la Wollmatinger Straße. Me ne savis, ube esas lua tombo. Per la registro me saveskis, ke il jacas sur Feld 12, Reihe 11. Do me povis trovar lua tombo e dicar prego por l' inventisto di la Volapük. Anke me vizitis lua parok-kirko en Litzelstetten. Pose me eniris la domo apud la Schottenstraße, en qua multa savindaji pri Johann Martin Schleyer esas videbla.“

Suplemente sioro Heintze sendis 7 fotografuri formizita artistale da lu ipsa kun multa suplementa informaji.

Qua muzeon od expozeyon vu vizitis recente, pri qua vu volas raportar? Skribez a ni! Ni joyos pri omna letri.

La redakterio

Branislav Milosevic

*23.1.1924 +10.7.2006

Esas plu hazardo, ke ni erste nun informesis, ke l' Idisto B. Milosevic mortis ye la 10. di julio di ca yaro. Lua meriti por Ido manifestesas per lua laboro pri la mikra dictionarii Ido-Serbokroata ed inverse.

Lu esis civitano di Jugoslavia e habitis Zajecar en Serbia. Dum 1993 lu skribis a me por kambiar postmarki pro mea lora inserturo en la revuo 'El Popola Ĉinio'. Il balde interesis pri Ido e lernis ol letre de me. Me instigis lu pri kreo di vortolibri por Ido. Sustenate da me lu kreis la dictionarieti Serbo-Kroata - Ido ed Ido - Serbo-Kroata, quin me lore produktis per nia fotokopiilo.

Pro ke nia korespondado precipue traktis nur la temi Ido e postmarki, pro to me povas raportar anke nur tre poko pri lua vivo. Me nur memoras ke lu esabis injeniero, qua anke esis laborinta en exterlando. Lu plendis ulatempes ja pri sua maladeso e pri l' ekonomiala situeso en sua lando.

Ni esas gratitudoza a lu pro lua laboro por Ido .

Alfred Neussner
21.11.06

Novaji de la republiko Moldova

Sioro George Ciubotaru de la chefurbo Chisinau anuncis, ke la „Ido Mondolinguo Domo di Moldova“ (Ido-societo di Moldova) esis fondita ed esas enregistrita ye la 6esma novembro 2006 en la ministerio di la judicio. Nun kom prezidero di la Moldovana societo ilu havas grandioza projeti. Sioro Ciubotaru parolas la lingui Angla, Franca e Rusa ultre sua matrolinguo. Jus il komencas lernar la Germana. Lu laboras en urbala tv-staciono. Sioro Ciubotaru esos joyema pri ulsorta helpo e tre dankema. Lua ret-adreso: idolinguodomo@yahoo.com.

Samideani, helpez la florifeskanta Ido-planto en Moldova ! (es)

Kontributi

Ni volas atencigar vi, estimata lekteri e kara membri di la GIS, pri la pagado dil abono e la kontributi membral a la kassistino di la GIS. Ni rimemoras pri la bankala detali: Postbank Berlin, BLZ 100 100 10, Konto-Nr. 184 566 106, rubriko: abono (€ 5.00) o yarala kontributo (€ 15.00). Volunte la GIS acceptas plusa donacaji.

Direktantaro dil GIS

Hike parolas la prezidanto

Estimata membri dil Germana Ido-Societo,
estimata lekteri di „Ido-Saluto“!

Nia diligenta Ido-amiki Berlin nun la duesma yaro redaktas la revueto dil Germana Ido-Societo “Ido-Saluto”. Me deziras a li anke por ca yaro multa plezuro e suceso redaktar ol.

Me deziras kurte rezumar l’Ido-aktivesi dum la lasta quarimo dil pasinta yaro. La maxim importanta evento esis l’internaciona linguo-ferio EXPOLINGUA”, qua eventis dum la tempo inter la 17esma til la 19esma di novembro 2006 en Berlin. La Ido-amiki Berlin pos 2005 duesmafoye aranjis estaleyo pri Ido ibe. Cetere la honoruma prezidanto di ULI e honoruma membro di GIS, Günter Anton, diskursis kadre dil dikurso-programo dil linguo-ferio pri l’avantaji di Ido. La ferion entote vizitis plu kam 15 mil personi, di qui multa anke regardis l’Ido-estaleyo. La direktantaro di GIS dum novembro 2006 aranjis membrocirkulero por partoprenigar la membri decidir pri termino e loko por la yarchefkunveno dil GIS 2007. La maxim multa membri respondizis la cirkulero e me tre dankas pro ico. Tale me povas prizentar a vi precedido.

La yarchefkunveno dil GIS prevideble eventos okazione dil EXPOLINGUA 2007 dum saturday, la 17esma di novembro 2007 ye 20.00 kloko en Berlin.

Me deziras ad omna membri dil Germana Ido-Societo ed ad omna lekteri dil “Ido-Saluto” e sua familiani omno bona por la jus komencita yaro 2007, saneso, multa suceso e plezuro.

Amikale
Frank Kasper
prezidanto dil GIS

Ube esas la McDonald-insulo?

Preske omnu sur la mondo konocas McDonald kom restorerio, quankam sat multi certe konsideras ica entraprezuro kom exemplo di kelke basa hosteso e di mala nutrado-maniero.

Qua savas, ke anke existas insulo kun ica nomo? Olu situesas en la oceano inter Sud-Afrika ed Australia, kelke proxima a la Sudala Polo. Quon on nure trovas ibe, esas roki e glacio. Dum 1997 olu deklaresis kom UNESCO-heredajo di la naturo. Olu es deshabitata ed apartenis a Britania til 1947. Lore olu transdonesis ad Australia. Lu deskovresis

dum 1854 da McDonald. Korespondanta gasteyo esas kompreneble ibe anke ne trovebla. (an)

Joki

“Nu avino, quale funcionas la nova askoltilo?” “Tre bone, ja trifoye me chanjis mea testamento.”

Yuro-exameno: “Explicez la nociono fraudo!” – “Fraudo esas, se vu dessucesigas me, sioro profesoro.” – “Pro quo ico?!” Segun la yuro ita facas fraudo, qua explotas la ne-savo di altra por nocar ica.” (gs)

Naturo e kulturo kom bovala aventuro

Naturamiki prizas la kulturo: gardenkulturo, pejzajokulturo, agrokulturo. Ma juste kontre la naturo li kombatas.

En Nederlando existas granda sabloduni. Sen l' interveno di la naturamiki hike ja de longe esus foresto. En altra distrikto trovasas granda erikeyi. La naturo ne prizas nur unspeca plantaro e probas kreskigar arbori e herbi di fekunda mixuro. Ma se irgaloke videbleskas birketo en erikeyo, naturamiki quik efacas ol.

En racionala eduko on restigas la bovi en stablo dum omna sezoni. Naturamiki protestas. Sur la verda pastureyi, qui esas circumata da saliki, qui reflektesas en la aquo di la kanali, mustas esar bovini. Pastureyo sen bovini esas nenatura.

La naturamiki esas justa, ma lia argumenti ne konvinkas.

La kanaleti esas artificale fosita. De la saliki natur-amika volunteri omnayare fortranchas la supera parto. Pro to la saliki transformeskas a dika kultivaji, quale nulaloke kreskus en la libera naturo.

E la bovini!

Bovi esas frost-rezistiva. Ma pro la grandega nenatura mami la laktobovini mustas vivar en varma stablo dum la vintro. Extere la mami esus domajita pro frost. Bovini ne kopolacas, on gravidigas li arteficale. Nur per l' asisto di la kultivisto o veterinaro la bovini povas akushar. E fine la bovini ne mortas naturala morto. Li buchasas, to esas lia fato.

Semblas, ke li aceptas to, li iras a la buchisto sen protesto.

Bovi povas esar agresema. Pensez pri la abomininda tauro-kombati o pri la folklorala kombati di la laktobovini. Qualamaniere la bovopulsisti efikas, ke li esas tante pacema?

Li konocas la konduto dil animala. Por irigar la bovini aden la morto, li konstruktas longa koridoro de la kamioni a la bucheyo.

La bovini ne videz, adube li iras. Pro to la

pulsisti enkonstruktas mikra kurvi tala-maniere, ke omna bovino nur povas vidar la tri bovini avan su. Lumo e bruiso mustas esar febla. Maxim importanta esas pulsar la bovini komune. Singla bovino on ne povas pulsar aden la morto tam facile kam tota trupo. En la trupo la bovini pensas, ke esas bona voyo, pro ke le altra iras samdirecione.

Same pensas soldati. Izolita nulu irus a la fronto, ma nombroza esis la voluntarii dum la unesma mondmilito.

La soldati marchis quale bovi de la staciono rekte aden la trancheo.

Se vu volas trempar aden trupo, anunciez por aviacil-voyajo. A la bovovendisti la voyo de la gicheto aden la aviacilo esas suspektale konocata mikra kurvi, foresto ek rampi, ofte celita emo. Per omna pazo la voyajanti plu tranquileskas. Fine li restas dum horeto en la varteyo, quale la bovi sur lia lasta pastureyo. Pos l'aviacesko la bruiso silenteskas. Inter dormo e nedormo la homi nur esas voyajanti, ne plus hike ma ne ja ibe, en klimatizata aviacilo, circumdata da aero, qua havas temperaturo de 40 gradi sub nulo.

Ma to chanjas. Pos kelka tempo la pasajeri darfes kontaktar la tero per sua transportebla telefonili. La homi sen tala aparato mustas tolerar la telefon-kakofonio ne nur sur la tero, ma anke en la cielo. Tre granda esas lia plezuro itere pozar la pedi adsur la tero. Regretinda fakto esas, ke la altra aviaceyo tante similas al unesma!

Ma nun la trupala karaktero desapararas. Omnu volas kaptar sua bagajo kom l'unesma. Interpulsado avan la transport-rubando. Interkombato pro la sama chareto. La vartado che la bagaj-rubando duras nervozige longe. Progresema aviac-asocii solvis la problemo.

Longa circumvoyo duktas a la bagaj-quereyo. Vice un minuto la pasajeri bezonas non minuti por atingar la bagaj-rubando. Intertempe la kofri ja arivis. Suficas un minuto por sizar li. Antee l'aviacinti mustis irar dum un minuto e vartar dum non minuti. La tota afero duras ankore dek

minuti, ma la voyajanti ne plu mustas expektar la bagajo.

Omni esas kontenta. Evidente la chefo di la aviac-kompanio konocas la konduto di la bovi - pardonez! - di la homi. Esas bone retrovenar adsur la tero.

Esas printempo. La saliki reflektesas en la aquo.

Sur verda pastureyi bovini pasturas pace-me. E to esas bona.

Da Leen Deij, Nederlando

Tradukita da Heidi Neußner de Esperanto aden Ido.

Duko Karl August e Goethe - punisita petuleso

Karl August, la duko di Saxonia-Weimar, e sua ministro ed amiko Goethe chasis ulfoye kun granda sequantaro. Serchante la traco di cervo li foriris de sequantaro e venis en densajo. Pos penigiva voyajo sur preske nepenetrebla voyeti li fine atingis min-densajo ed regardis apud ol solitara dometo. Li esis fatigita e durstoza ed eniris la dometo por reposer e restorar su. En mikra chambro sidis yuna muliero sur benko apud la forno e turnis fervoroze butrifilo. Apud el dormis sur la benko olda kato. La muliero staceskis e questionis quon la siori imperas. El konocis nek la duko nek sua poetamiko. La duko naracis ad el, ke li perdis la justa voyo e pregis glaso de lakto. La muliero livis la chambro por querer la dezirita lakto. La olda kato dormis plue. Nun vekis subite la petuleso di la siori e li rezolvis facar jokajo. La duko levis rapide la kovrilo di la butrifilo, Goethe prenis la kato ed enjetis ol. Surpozinte la kovrilo, la siori havis apene tempo por livar la fatala benko, kande la muliero rivenis portante du glasi de lakto. La duko e Goethe prenis e drinkis dankante la restoriganta drinkajo. Malgre invito di la muliero li ne volis reposer plue. Ma li aceptis l'ofro di la ruranino, mostrar la maxim kurta voyo por trovar la sequantaro, qua certe ja sorgegis pri lia nekomprenebla foreso. Kande li esis sur la konocata voyo, li adiigis la muliero e ridis gaye pri la jokoza aventuro. Pos kelka semani li chasante itere venis a ta dometo e

memoris l'aventuro jokoza. Li nun pensis, ke li male rekompensis l'amikeso di la ruranino e rezolvis konsolacar la muliero. Kande li eniris la dometo, la muliero konoceskis elua lora gastis e salutis li ne tro flatante. Ma la duko kalmigis balde elua iraco exkuzante la gaya kaprico e donacis ad el ora moneto. La muliero dankis emocinta e dicitis: „Co esas tro multe, tro multe." La duko respondis: "Ni debas a vu rekompensar pro la domajo, quan ni facis a vu - la butro certe tote perisis." La muliero ridis gaye: „Vi siori esas tante jeneroza, ke me volas dicar a vi ke la domajo ne esis tanta. Ma me pregas, ke vi ne trahizez me - me portis la butro a la dukal korto en Weimar - ed ibe omno manjesis." La duko e Goethe livis la dometo, certe ne tam gaye kam lastafoye.

fm, segun d-ro Hermann, Graz

EXPOLINGUA 2006

Nia prezentoso

Anke cayare ni partoprenis la EXPOLINGUA en la Rusa domo. De la 17esma til 19esma di novembro 90 expozeri esis prezenta, inter li agenti di omna Europana lingui. Centi de yuna vizitanti preter-pasis nia estaleyo ed informigis su pri Ido per nia komentadi e propagili en sis lingui, quin ni distributis. Surprizante la parto dil exterlandani esis tre granda. Exemple ni renkontris vizitanti de Sud-Amerika, Rusia, Kasakstan, Irlando edc. L'intereso ad Ido esis astonante tre forta che linguo-docisti, qui docas la Germana ed altra lingui en extera landi. La honoruma prezidanto dil ULI Günter Anton – quale en la pasinta yaro – venis a Berlin por diskursar pri Ido. Pro ke la diskurso eventis ye saturday tre frue, regretinde ni havis nur mikra audantaro. Pos la diskurso l'audanti volis diskutar multe, ma ni havis tro poka tempo por respondizar omna questioni. Multa vizitanti donis a ni sua adresi, tale ke ni povas invitor li a nia sideyo por aranjar nova lern-grupo. Ni deziras ed esperas, ke plu yuna homi plu-fortigos la Ido-amiki Berlin. Co esas nia chef-tasko. (gs)

Magiisto dil elektro

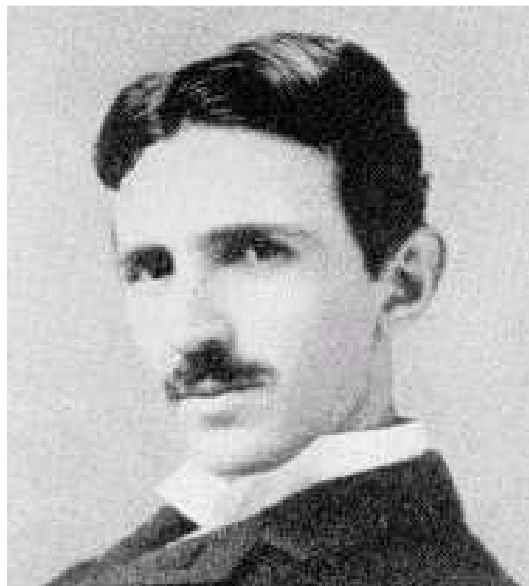
150 yari ante nun naskis la Serbiana injeniero ed inventisto Nikola Tesla

Ye la fino di la 19esma yarcento komencis en l'Usa la tale dicita fluo-milito. Tatempe du de la maxim granda inventisti inter-shokis: l'Amerikano Thomas Alva Edison, konvinkita partisanso di la tekniko di la konstanta fluo, e la Serbiano Nikola Tesla, qua tote engajabis su a la developado di la tekniko dil alternanta fluo. Nam nur en plur-fazala reto per alteranta fluo, tale Tesla dicitis dum sua diskursi, elektrala energio povas transportesar trans fora disti en plu granda perdi. Edison replikis per disipatra propagado-ago por avertar sua samlandani pri la "mortigiva riski" dil alteranta fluo. To ne suficis, dum publika experimenti il mortigis hundi e kati per shoki di alternanta fluo. Komisitaro en New York plu tarde penseskis exekutar a morto kondamniti per simila maniero, quo 1890 unesmafoye eventis.

Ma malgre sua dominacanta stando en l'ekonomiala vivo dil Usa Edison ne povis haltigar la triumfala marchos di la tekniko dil alternanta fluo. L'impresoza instaluro di lumizo, quan 1893 Tesla konceptabis por l'universala expozado en Chicago, esis nutrata da generatori di alternanta fluo, di qua la povo facis sumo de cirkume non megawati. Du yari plu tarde l'industriisto George Westinghouse segun projekti di Tesla konstruktis hidro-elektriferio apud la Niagara-katarakti, qua tra konduktilo longa de 36 kilometri provizis l'urbo Buffalo per fluo elektrala. Kelke plu tarde anke New York konektesis a la nova fluo-neto. Per to Tesla e Westinghouse definitive vinkis en la fluo-milito, nam la tekniko developita da ili divenis la fundamento por la provizado per energio en Nord-Amerika.

Ye la 10esma di julio 1856 Nikola Tesla naskis kom filio di Serbiana genitori en la mikra Kroata vilajo Smiljan. Pos frequentir la gimnazio de 1876 til 1878 il studiis injeniara cienco en l'universitato teknikala Graz. Lore ja

il persequis l'ideo utiligar alternanta fluo por energio-transporto e por to konstruktar elektro-motoro. "Kande me havas ideo", il naracis plu tarde, "me komencas quik developar ol en mea imaginado. Me varias la konstrukturo, plu-bonigas ol e laborigas l'aparato en mea kapo."

Por povar realigar sua ambicioza vizioni, en 1884 Tesla trans-migris aden Usa. Unesme il laboris en la fabrikerio di Edison, ube esis sua devo plu-altigar la produktiveso di la dinamo-mashini po 25 po cent. En kazo di sukceso il devabus recevar premio de 50 000 US-dolari. Advere il sucesis, ma Edison ne pagis la premio, pos quo Tesla livis despitite la firmo.

La registro di sua inventuri esas longa. Ulte nombroza alternanta-flua utensili e de-fore-direktilo por mikra ligna barko, hike esez acentizita precipue la tale dicita Tesla-bobino, per qua esas posibla genitar tensi de plura milioni de volti. La geniala inventisto volunte demonstris l'efiko-procedo di ca bobino dum sua diskursi, pavorigante la publika kurso per fulmini artificala, qui divenis longa til 40 metri.

Koram la Franklin-instituto en Philadelphia en 1893 Tesla unesmafoye informis pri sua experimenti relate la radio-telegrafado, quin

tri yari plu tarde il par-finis provizore: Il sendis "komprenebla signi" tra l'etero ye disto de 30 kilometri, dum ke l'Italiano Guglielmo Marconi dum la sequanta yaro atingis nur kin kilometri. En julio di 1898 la Germana fizikisto Karl Ferdinand Braun deklaris sua patento pri "telegrafado sen sucedanta konduktilo". Quale on savas hodie, ja dek monati plu frue en du prizentita patent-dokumenti pri la radio-telegrafado Tesla deskriptabis omna importanta elementi pri la radio-telegrafado.

En la yaro 1909 Marconi e Braun recevis la Nobel-premio por fiziko. Tamen Tesla recevis nulo, quankam plu tarde en Stockholm sua nomo plur-foye esis sur la kandidato-listo. Unon advere on devas koncesar yuste: Ne la sen-metalfilala transmiso de informi esis por Tesla la kriza defiado, ma la sen-metalfila transmiso de povo ed energio, quo evidenteskis kom sako-strado teknikala. Malgre to ye junio 1943 la Maxim Alta Tribunalalo dil Usa konstatis per verdikto, ke kom "patro di la radio" konsideresas nulu altra kam Tesla.

Dum oldeso l'olima tre aktiva inventisto divenis sempre plu depresiva. Il lojis nur en hoteli e kultivis ibe kelk-foye bufonatra vivo kom celibo. Anke per sua idei il driftis sempre plu multe vers lo esotera. Il konstruktibus automobilo, tale il asertis pasante, qua ganas sua energio nur ek la forco di graveso. Ulte il havas kontakto kun exter-monda civilizuri e disponas pri mortigiva radio-armo, di qua energio povas apuntesar rekte ad enemikala avioni, navi od armei. Kurte ante la komenco di la duesma mond-milito il ofris la "mortiganta radio" po tri milioni de dolari a la Britaniani. Dum ke chef-ministro Chamberlain tote okulagis a la projeto, la guverniero Churchill refuzis l'ofro.

Ye la 8esma di januaro 1943 Tesla mortis en New York pro la tarda sequi di ula trafik-acidento. Quankam sua laboro esas diskutita til hodie, sua inventuri determinante kontributis por la developado dil elektro-tekniko. Pro to 1956 la konfero generala di Paris por normi e pezi dekretis qualifikar l'unajo di la fluo-denseso magnetala "Tesla".

Artiklo da Martin Koch, ek „Neues Deutschland“
(gs)

Ka povreso en la richa Germania ?

Kelka semani ante nun Idisti diskutis en l'interretala forumo Idolisto pri la povreso en Europa, pri la maxim povra lando. Evidente omnu deziras vivar en plu richa o maxim richa lando. Un de maxim richa landi semblesas Germania. La 36 maxim richa civitani di Hamburg havas posedajo de 43,2 miliard euro, ma por la problemozza vivo di 200 000 povri la komono ne havas pekunio. Quankam en Berlin vivas cirkume 50 firmestri, qui esas bone salariizata yarale per plu multe kam 1 milion euro, povreso existas hike tamen. Mem bitra pro konstante kreskanta senrefujeso.

La oficala sen-laboreso en Berlin esas inter 15 e 20%. Jurnalisti skribis: Berlin esas la chefurbo di sociala fenduro, separigo. En nula urbegala regiono di Germania la povreso esas tante nombroza. 450 mil homi en Berlin vivas en kondicioni, qui esas quaze mizerozza, povrata. Plusa 370 mil Berlinani recevas statale poka susteno. Homi evanta plu olda kam 50 yari generale ne trovas laboro. En la proximeso di mea lojeyo existas societo „Lichtenberg-ana helpado por homi“. Ibe plu multa kam un mil indijanti venas omnadie ad ica distributeyo por recevar kelka chipa nutraji.

Pluse notenda: La komono Berlin havas debo-sumo de cirkume 60 miliard euro, qua sempre e pluse kreskas.

Omnatempore ed omnaloke on sentas, ke la richi sempre divenas plu richa e la povri sempre plu povra.

(es)

Solvo di enigmato (pag.12):

1 Bamako, 2 Oslo, 3 Katmandu,
4 Canberra, 5 Ankara, 6 Ottawa,
7 Maputo

Solvo-vorto: Kombato

Malta – rokoza insulo plena de misterii

Nano-stato en la Mediteraneo atraktas linguo-voyajanti tam multe kam moderna templani

Li respiras alejite, kande la pasport-kontrolo en l'aerportuo Tegel esas pasinta. Nun povas komencar l'unesma granda voyajo di lia vivo. Patro e matro ed ante omno lia konsili esas fora dum la sequanta semani. Multi vehas a Malta a la linguo-vakanci. La Mediteranea insulo esas skopo di multa yuni, qui volas plubonigar sua Angla. Anke venas sempre plu multa adulti por lernar l'Angla.

De 1800 til 1964 l'insulo esis sub Britaniana suvereneso, til hodie esas l'Angla e la Maltana oficala lingui di la nano-stato existanta ek tri habitata insuli: Malta kun cirkume 350 000, Gozo kun cirkume 30 000 habitanti e Como, ube vivas tri-kapa familio. Omna tri ensemble esas cirkume tam granda kam Bremen.

Certe ne por omni esas bona skopo. Qua amas abundanta plantaro ed animalaro, ta hike ne esas ye la justa loko. La maxim granda libere vivanta animalo esas kunikli e herisoni, rozlauro-bushi, palmieri e kaktus-figi dominacas la skarsa verdajo.

Por tala homi, qui kontree interesas pri historio ed arkitekturo, l'insulo en la Mediteraneo esas specala adreso. Ye 5200 yari ante Kristo hike establisis su l'unesma homi, dum la yarmili l'insuli esis sub Romana, Bizantina, Araba, Turkana e Britaniana suvereneso. Omni lasis pos su lia traci - relate l'arkitekturo, kulturo, mori e kustumi e nutrado. Cetere la koqueyo: On dicas ke ol esas tre bona, ma ne prenez to kom mezur-stango, quon la hotel-koqueyi ofras, nam oli orientizas su precipue segun la gusto di la multa Britaniana gasti. L'autentika mixuron ante omno ek Araba ed Itala influi on trovas preske nur en tipala Maltana restorerii.

Dum ke Malta esas la quirlala insulo kun ula intensa noktala vivo, la repozon serchanto prefere sur Gozo sentos su bone. La plu mikra fratino di Malta - karakterizita anke kom "Verda Insulo" - on atingas per paromo pos

navigado de duima horo. De la komenco plura vidindaji hike vartas deskovresor. Por exemplo Ggantija, la maxim olda templo-konstrukturo di la mondo. On dicas ke ol erektesis 3600 yari ante Kristo, do ankore 800 yari ante l'unesma Egiptiana piramido. La stoni enstapligita l'una sur l'altra esas alta til sis metri. Til hodie nulu savas exakte, quale ica tun-pezoza quadri transportesis, qui esas veninta proveble ek petromineyo distanta de kin kilometri. Segun legendo ula gigantino konstruktis la templi dum un nokto portante sua filio sur la brakio.

Pos tante multa kulturo dum varmegeso – regretinde la konstruktisti di la templo ne pensis a sun-protekto - restoranta balno en la maro esas akurate lo justa. En la golfo di Xlendi on povus trovar ol, se la temperaturi en la Mediteraneo esus kelke min kam en la balnokuvo. Dum julio ed agosto oli esas proxim 28 gradi. Lo ne esas freshiganta. Do esas plu bona vehar kelkete plu fore a la Dwejra Lake, ula kaprico di la naturo. Hike ye la westala rivo di Gozo la Mediteraneo apertis voyo a la ferma tero per koldeta roko-tunelo ed ibe formizis mikra obskur-blua lago. De ube venas la intensa koloro, on ne savas. Hike on povas balnar, exkursar por plunjar o per pesko-baroko tra l'ombroza roko-tunelo navigar a la maro, ube on havas bela regardo a la "Azur Window" (blua fenestro). To esas roko-arko, qua tegas reguloze la blua aquo. Esas la laboruro da la gigantala povo di la maro e dil ondi.

Ma lo maxim bona, qua Malta posedas, esas sua homi, qui esas sincera a stranjeri e qui bonvenigas omna gasto sen pre-judiko. Esas raportita ja en la Apostol-letri di la Biblio, ke pro l'amikaleso di la homi l'insulo divenis la kristana "kavalkisto" di la Romana Imperio. Plu tarde itere gastigemeso provegis: Dum la 17esma yarcento hike la Ioannita-kavaleri konstruktis la maxim progresema hospitalo di la mondo (Sacra Infermeria). Singla malado recevis lito, sat multa nutrivaro e medicinala helpo.

Artiklo da Heidi Diehl, ek „Neues Deutschland“ (gs)

Sudorifi en teplico : Klimato konfuziva

100 yari ante nun la fizikisti ja supozis, ke la homi povus alterar la globala klimato per lia industrialia aktivezi. La influo di kelka traco-gasi a la temperaturo di la planeto esis konocata ja lore. Se en la Teral atmosfero existus nek aquala vaporo nek karbo-bi-oxo (CO²) nek metano lore nia planeto similesus glaciala bulo. Vivo nule povabus evolucionar sur ol, pro ke esabus 30 gradi Celsius plu kolda kam la hodia 15° C. Evidente la aktuala temperaturi en Mezeuropa ne esas considerata ma la mezigita mezururo dum tota yaro sur la tota globo. Ke povus esar tro varmega ulatempe, pri to maxime sorgis poka eventi kapricozas dum longa tempo. Erste fine di la okadeca yari la savo lente vinkis inter meteorologiisti e geo-ciencisti, ke la homaro navigas a problemego.

L' atmosferala koncentreso di la chefa malfacanto, la karbo-bi-oxo CO², acencis de olime 270 milionimi de parti (= ppm, tale definis la ciencisti) adsur 350 ppm depos komenco dil industrializo. A la sumo di CO² apartenas cirkume la duimo di la teplical efekto augmentita e kauzigita da la homi. 350 milionimi ne semblas multo ed anke la prezenta 370 ppm semblas ne multo. Ma ja montrabis simpla klimatala modeli, qui lore kalkulesis da granda komputori, di qua furniso esis komparebla a la nuntempa portebla komputoreti, ke plusa acenso di la koncentreso grave kunfuzigus la klimato dum la nexta yardeki. Intertempe la klimato-exploristi plu bona konocas kelka detali, la modeli divenis plu exakta e la evidenteso kreskis pluse. Ed ante omno: La tero definite divenis plu varma.

Dum la pasinta 100 yari la globala meztemperaturo acensis per 0,7°C, ma 0,3° adjuntesis dum la recenta 20 yari. La yari 2001 til 2005 esis la kin maxim varma depos komenco di globala mezururi cirkume 130 yari ante nun e, segun la paleoklimatologiisti, konjekteble anke dum la

lasta mil yari. Ma ito ne esos omno: Mem se la koncentreso di CO² povus stabilizar ye hodia nivelo, lore la temperaturo acensus pluse dum multa yardeki. Se la homaro pluse parkonsumas quale til nun, lore varmeskos ye kin gradi til la fino di yarcento, tale predicis la ciencisti. Un mikra impreson pri to donis la imaji di uragano "Katrina" od ita di mortinta fishi, qui milionope "natas" en la fluvio Amazonas e lua riveri. Kauzi di la Klimato-dramato esas du developi, qui trovesis ye la komenco dil industrial epoko. La grandarea desforestizo e la konsumego di fosila energii, quale karbono e petrolo. Per amba procedi CO² esas livrata al atmosfero, en qua ol parte richigas su. Do la eskapeyo nomesas: protekto dil existanta foresti, sparado dil energio-quantu ed ante omno la chanjo a ri-navigebla formi dil energio, exemple vento e suno.

Segun "Junge Welt"
(es)

Borso di la Mikra Editerii

Komprenende ne es posibla transirar la suceso di la Berlingal Expolinguo, ma tamen anke en Amsterdam esis mikra evento, qua ne koncernis speciale lingui, ma libri. Me partoprenis l'eventuro nomizita "Borso di Mikra Editerii". Ibe me vendis Ido-libri e disdonis ad interesati broshuri pri Ido. Esis multa intereseso, ma ne tante ke omni kunportis broshuri od konkordis kun me ke esus plu bona se la mondo (od Europa) uzez Ido kom neutra komuna linguo. La maxim granda avantajo di tala eventuri es ke adminime on savas ke Ido existas. On vidas la libri e savas ke existas grupo de homi qui favoras l'uzo di neutra linguo kom komuna linguo por Europa.

Irgamaniere, me havis agrebla e plezuroza diskuti kun homi e vere esis kelki qui esis tre entuziasmanta, e kompris dictionarii o lerno-libri.

Hans Staufbergen

Por nia komencanti / Für unsere Anfänger

Qua volas plubonigar o sistemigar sua Ido-savo, ita povas profitoze uzar la „Complete Manual of the Auxiliary Language Ido“, quan lu trovas en l'interreto. Yen l'unesma leciono tradukita a la Germana.	Wer seine Ido-Kenntnisse erweitern bzw. systematisieren möchte, der kann das „Complete Manual of the Auxiliary Language Ido“, das er im Internet findet, gewinnbringend verwenden. Hier ist die erste Lektion in deutscher Übersetzung. (gs)

Sprachlehre des Ido

Lektion 1

ARTIKEL

Der bestimmte Artikel (der, die, das) ist **la**. Es gibt keinen unbestimmten Artikel (ein, eine): **Patro** – ein Vater; **la patro** – der Vater.

SUBSTANTIV

Das Substantiv endet im Singular auf **-o**, im Plural auf **-i**:

Fratulo – Bruder; **fratuli** – Brüder.

La fratino – die Schwester; **la fratini** – die Schwestern.

ADJEKTIV

Das Adjektiv endet auf **-a** (Singular und Plural);

bona – gut; **longa** – lang.

Bona patro, bona patri.

VERB

Der Infinitiv des Verbs im Präsens endet auf **-ar** (hier erfolgt die Betonung);

kredar – glauben; **donar** – geben.

Die Präsens-Endung ist **-as**:

Me kredas – ich glaube, **me donas** – ich gebe.

Die Endung für den Infinitiv des Präteritums ist **-ir** (betont!):

Kredir – geglaubt haben, **donir** – gegeben haben.

Die Endung des Präteritums ist **-is**:

Me kredis – ich glaubte, **me donis** – ich gab.

FRAGEN

Bei Fragen steht am Satzbeginn das Wort **kad**:

Kad tu kredas? – glaubst du?

Kad tu komprenis? – hast du verstanden?

Gibt es ein Wort wie *wer, wo* usw., wird

kad nicht gebraucht:

Ube tu lojas? – wo wohnst du?

NEGATION

Das Wort **ne** wird immer vor das Verb gesetzt oder das Wort, auf welches es sich bezieht.

Il ne esas hike – er ist nicht hier.

AFFIXE

Wie im Deutschen wird das Geschlecht oft im Ido nicht gekennzeichnet:

Filio – Kind, **dentisto** – Zahnarzt,

hundo – Hund.

Wenn nötig, kennzeichnet **-ul** das männliche, **-in** das weibliche Geschlecht.

Filiulo – Sohn, **filiino** – Tochter;

dentistulo – männl. Zahnarzt,

dentistino – Zahnärztin; **hundulo** –

Rüde, **hundino** – Hündin.

Wenn nötig, verwendet man das Präfix **ge-**, um beide Geschlechter gemeinsam zu kennzeichnen.

Geavi – Großeltern, **gefili** – (leibliche) Kinder, Söhne und Töchter.

Einige Wörter beziehen sich nur auf ein Geschlecht: **Viro** – Mann, **matro** –

Mutter, **amazono** – Amazone, **damo** –

verheiratete Frau.

Das Suffix **-id** kennzeichnet die

Herkunft: **Izraelido** – Israelit.

Bo- = Schwieger-: **Bopatro** –

Schwiegervater.

(Alle Affixe werden später geschlossen dargestellt).

AUSLASSUNG

Bei folgenden Wörtern ist **-d** am Ende Teil der Wurzel; es kann vor einem Konsonanten wegfallen. Jedoch ist dies nicht zwingend vorgeschrieben:

Ka, kad – ob (Fragewort), **e, ed** – und, **a, ad** – nach, **o, od** – oder.

ÜBUNGSTEXT

Kara amiko!

Ka tu ja lernas la nova linguo internaciona? Me komencis studiar ol kelka dii ante nun, e me trovas, ke ol esas vere tre facila. Omnadie me lektas texto dum un horo; me sempre lektas laute. Pose me facas kurta traduko e fine me skribas letro en la nova linguo. Ka tu komprenas to?

Kun kordiala saluti de tua amiko! B.

Manko di aquo pro karnivorado

Un triimo di la habitanti di la mondo sufragas pro manko di aquo. O pluvos ne-suficante multe, quale en parti di Australia, o mankas pumpili, kanali e transportili por uzar la existanta aquo, quale en multa parti di Afrika. To esas la alarmanta rezulto di la maxim ampla esploro pri la temo di la aquoprovizo di la mondo, qua nomizesas: "Comprehensive Assessment of Water Management in Agriculture". Cirkume 700 sciencisti exploris por to, quale l'uzado dil aquo chanjis dum la lasta 50 yari e quale ol evolucioj versimile dum la futuro. La rezulto esas timinda.

"Ni aspektis tala situo, ma pos cirkume 20 yari, ne ja hodie", dicitis Frank Rijsberman, qua explikas la rezulto di sua laboro dum la konfero "World Water Week" en Stockholm. La studiaro anke proponas solvi por la problemo. Exemple til nun la aquoprovizo tro ofte esas subvencionata da la guvernierio, to efektas prodigado. Ulte to la kultivado di produktiva cereali, qui povas tolerar sikeso, povus diminuar la uzata aquo-

quanto. Rijsberman dicas, ke existas speci kustumala aquoquanto. Ma la maxim bona di rizo, qui nur bezonas un quarimo di la metodo por sparar aquo esas renuncar la konsumo di karno. Por la kultivado di 1 kg de cereali cirkume 2000 litri de aquo esas bezonata, ma por produktar 1 kg de karno on bezonas la kinopla quanto.

Segun artiklo: "Wassernot durch Steaks", ek DER SPIEGEL Nr.34, tradukita da Heidi Neußner

Signi di jornesko

Ula instruktisto olim questionis sua lernanti pri to quale on povas dicernar, ke nokto ja finas e komencas jorno.

- Ka to esas lore, se on vidas fore la animalo e povas definir, ke ol esas mutono, ma ne hundo?

- No - dicitis la instruktisto.

- Ka to esas lore, se on vidas fore la arboro e povas definir, ke ol esas figiero, ma ne persikiero?

- No.

- Takaze - questionis lernanti - kande lo esas?

- Lore, se ulu regardas vizajo di altru e vidas, ke to esas lua frato. Nam, se on ne povas remarkar en altra homo sua frato, do, malgre tempo di dio, regnas tenebro.

La fonto ne konocata (V. Yakovenko)

Informeti dil Ido-amiki Berlin

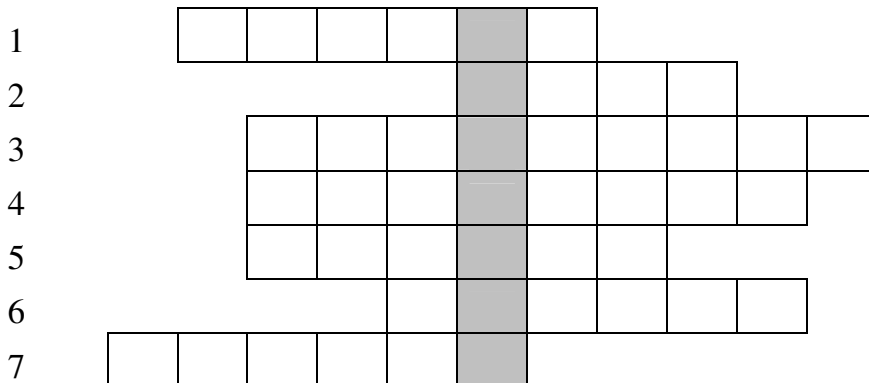
Ja en decembro pasintyare ni anuncis lia partopreno en la granda linguo-ferio EXPOLINGUA 2007 en Berlin. Ica ferio eventos de 16esma til 18esma novembro itere en la Rusa Domo di Kulturo e Cienco.

Ofro ad omna Idisti:

Ni posesas Ido-propagili en sis lingui (Germana, Angla, Franca, Rusa, Hispana, Portugala), quin volente ni transdonus ad interesati. Ta, qua esas pronta disdonar li, demandez oli de ni!

(es)

Enigmato

Chefurbi di landi

1 Mali, 2 Norvegia, 3 Nepal, 4 Australia, 5 Turkia, 6 Kanada, 7 Mozambik

La literi en la markizita kesti rezultigas la nomo di trimestala buletino di „Emancipata Stelo“, editita dum l'unesma duimo di duadesma yarcento en Paris.

Auskünfte über Ido erteilen u.a.:

Baden-Württemberg	M. Kasper Hauptstr.38, 8809 Hagnau, Tel. 0753 - 27830
Bayern	F. Kasper PSF 730 128, 90243 Nürnberg, Tel. 0911 - 8017429
Hessen	A. Neussner Thüringer Str. 3, 37248 Waldkappel, Tel. 05656 - 634
Mecklenburg- Vorpommern	Prof. Dr. W. Quies Eggesiner Str. 2, 17375 Vogelsang, Tel. 039773 - 20321
Niedersachsen/Bremen	Dr. A. Homeyer Gildemeisterstr 20, 27568 Bremerhaven, Tel. 0471 - 9026808
Sachsen-Anhalt	G. Anton B.-Kellermann-Str. , 06366 Köthen, Tel. 03496 - 21761

Kunlaboranti di ca numero: G. Anton (ga), R. Gensch (rg), H. Mittag, F. Möller (fm), A. Neussner (an), G. Schlemminger (gs), E. Scholz (es), H.-G. Winkler (hw)

Redakterio: Ido-amiki Berlin
Adresi: ver.di, FB 8, Köpenicker Straße 30,
10179 Berlin
ido-saluto@idolinguo.de
Banko: Deutsche Ido-Gesellschaft
Postbank Berlin
Konto 184566106, BLZ 10010010

Membri dil Germana Ido-Societo
recevas l' Ido-Saluto gratuite.
Por ne-membri la yarala abono kustas
€ 5,00.